

Subject Area
Healthcare
Management

Year: 2022
Vol: 8
Issue: 96
PP: 974-983

Arrival
07 January 2022

Published
24 March 2022

Article ID Number
3920

Article Serial Number
13

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.26449/sssj.3920>

How to Cite This Article

Yağcan, H.; Uyar Hazar, H. & Özsoy, S. (2022). "Emzirme Danışmanlığı Dersinin Öğrencilerin Emzirme Mitlerine İnanma Durumuna Etkisi: Vaka-Kontrol Çalışması" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:8, Issue:96; pp:974-983

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Emzirme Danışmanlığı Dersinin Öğrencilerin Emzirme Mitlerine İnanma Durumuna Etkisi: Vaka-Kontrol Çalışması

The Effect of Breastfeeding Counselling Course on Students' Belief in Breastfeeding Myths: A Case-Control Study

Hande YAĞCAN¹ Hale UYAR HAZAR² Sevgi ÖZSOY³

¹ Dr. Öğr. Üyesi Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir/ Türkiye

² Dr. Öğr. Üyesi Bitlis Eren Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Ebelik Bölümü, Bitlis/ Türkiye

³ Prof. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aydın/ Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, öğrencilerin emzirme ile ilgili yanlış inanışlarına, Emzirme Danışmanlığı Dersinin etkisini belirlemek amaçlandı.

Yöntem: Yarı deneysel çalışmanın evrenini, emzirme danışmanlığı dersini alan (EDD alan=244) ve almayan (EDD almayan=151) toplam 395 ebelik ve hemşirelik öğrencisi oluşturdu. Veriler, emzirme ile ilgili yanlış inanışların sorgulandığı bir soru formu ile toplandı. Emzirme İstatistiksel analiz, tanımlayıcı istatistikler kullanılarak ve iki ortalama değer arasındaki farkın anlamlılığı testi kullanılarak yapıldı.

Bulgular: Hem EDD alan hem de almayan öğrenciler en çok "Süt üretiminin yetersiz olmasının nedenleri yorgunluk (%73.5) ve yetersiz sıvı ve besin alımıdır (%94)" mitini "katılıyorum" diyerek onayladı. Yanlış inanışlara "katılmıyorum" diyen EDD alan gruptaki öğrencilerin puan ortalamaları 37,24±8,87, EDD almayan öğrencilerin ise 21,92±7,76'di. İki grup arasındaki farklar (p<0.000) açısından anlamlıydı.

Sonuç: Öğrenciler arasında emzirme ile ilgili yanlış inanışlar yaygındı ve emzirme danışmanlığı dersi, emzirmeye ilişkin yanlış inanışların azaltılmasında etkili oldu. Toplumda en iyi emzirme uygulamalarını teşvik etmek, tabuları ve yanlışları düzeltilebilir için öncelikle sağlık çalışanlarının yanlış inanışları düzeltilmelidir. Bu nedenle, emzirme danışmanlığı dersi sağlık çalışanlarının mezuniyet öncesi ve sonrası mesleki eğitiminin bir parçası olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Danışmanlık, ebelik, emzirme, eğitim, hemşirelik, mit.

ABSTRACT

Objective: The study aimed to examine the effect of the Breastfeeding Counseling Course on students' false beliefs about breastfeeding.

Methods: The population of the semi-experimental study consisted of total 395 midwifery and nursing students who participated in the breastfeeding counseling course (participated in BCC = 244) and who did not (not participated BCC= 151). Data was collected with a questionnaire in which false beliefs about breastfeeding were questioned. The differences between the two groups were evaluated with chi-square and t tests.

Result: Students who both participated and did not participate in EDD mostly confirmed the myth that "The reasons for insufficient milk production are fatigue (73.5%) and insufficient fluid and nutrient intake (94%)" by saying "I agree". The average score of the students in the experimental group who stated "I disagree" with the false beliefs were 37.24±8.87 and the control group was 21.92±7.76. The differences between two groups were significant at (p<0.000).

Conclusion: False beliefs about breastfeeding were widespread among students, and the breastfeeding counselling course was effective in reducing false beliefs about breastfeeding. In order to promote the best breastfeeding practices in the society, and to correct the taboos and myths, first of all, the taboos and myths of health professionals should be corrected. Therefore, breastfeeding counseling course should be a part of pre- and post-graduate vocational training of health workers.

Key Words: Breastfeeding, counseling, education, midwifery, myth, nursing.

1. GİRİŞ

Günümüzde emzirmeye dair elde edilen tüm kanıtlar, anne sütünün bebeğin beslenmesinde altın standart olduğunu göstermektedir (Egash et al., 2008). Dünya Sağlık Örgütü ve UNICEF bebekler için en ideal beslenme biçiminin, ilk altı ay sadece anne sütü verilmesi, altı aydan sonra da uygun ek gıdalarla destekleyerek emzirmenin en az iki yaşa kadar sürdürülmesi olduğunu belirtmektedir (WHO, 2009). Bu şekilde emzirme, yenidoğanı, çocuğu ve anneyi emzirme sırasında ve ileriki yıllarda pek çok riskten koruyan bir davranıştır. Bir bebeğin hayatının ilk saatinden başlayarak en az iki yaşına kadar emzirilmesi, çocuğun yüksek veya düşük gelirli bir ülkede, zengin veya fakir bir ailede doğmasına bakılmaksızın onu hastalıklara ve ölüme karşı koruduğu bilinmektedir (UNICEF & WHO, 2015). Ayrıca emzirmenin düşük gelirli ülkelerde 5 yaş altı çocuk ölümlerinin % 13'ünü önlediği tahmin edilmektedir (Mathur et al., 2014).

Anne sütü ile beslemenin, bebeklerin ve annelerin sağlığı üzerindeki olumlu etkileri her alanda görülür. Emzirmenin anne, çocuk ve toplum için sayısız yararları olmasına rağmen dünyada ve ülkemizde, bebeklerin anne

sütü (AS) alma oranları istendik düzeyde değildir. Dünyada bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütü (SAS) alma oranı %44'dür (UNICEF, 2021; WHO, 2021). Ülkemizde doğum yapan hemen her anne bebeğini bir süre emzirmektedir.⁷ Bebekler için önerilen beslenme biçimi, ilk altı ay sadece anne sütü ile beslenmesi ve altı aydan sonra ise uygun ek gıdalarla en az iki yıl ve ötesi anne sütü almaya devam etmeleri olduğu halde, uygulamada bu önerinin tam gerçekleşmediği de bilinmektedir. Ülkemizde 4-5 aylık bebeklerde SAS alma oranı %10'dur (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2013).

Bir bebeğin önerilen sürelerde anne sütü alabilmesini ya da bebeklerine erken ek gıda başlamalarına ve emzirmeyi erken kesmelerine etkileyen pek çok faktör vardır. Emzirme sosyo-kültürel ve ekonomik faktörlerin de dahil olduğu çok karmaşık faktörler tarafından harekete geçirilen, yönlendirilen bir davranıştır. Annenin, ailenin ve çevrenin emzirmeye yönelik düşünce ve inançları, annenin eğitim durumu, ailenin refah seviyesi, bebeğin ve annenin sağlık durumu, doğum şekli, bebeğin doğduktan sonraki ilk saatlerde ve günlerdeki beslenme durumu, antenatal ve postnatal dönemde sağlık personelinin aldığı emzirme eğitimi ve desteği, yaşanan emzirme sorunları, bu faktörlerden bazılarıdır (Akyüz et al., 2007; Strong, 2013; Besore, 2014; Yıldız et al., 2008; Tunçel et al., 2006; Alp, 2009; Varol & Yıldız, 2006; Cangöl & Şahin Hotun, 2014; Bolat ve ark., 2011; Kondolot et al., 2009; Ünsal et al., 2005; Samli et al., 2006; Vandenplas, 1998). Bu faktörlerden biri de bireylerin sahip olduğu mitler yani, doğru olduğunu düşündükleri aslında yanlış olan ya da doğruluğu kanıtlanmamış olan inanışlardır. Türk Dil Kurumuna göre ise "mit", geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren halk hikâyesi, inanışlardır (TDK, 2022).

Toplumlardaki emzirmeye yönelik yanlış inanışlar, tabular, mitler emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesi için kötü etki yapabilir. Tabuların ve mitlerin yok edilmesi müzakere kültürüyle mümkün olabilir. Özellikle sağlık profesyonelleri gebe ve annelere destek vermek, anneleri emzirmeye hazırlamak ve toplumdaki iyi emzirme uygulamalarını teşvik etmek, tabu ve mitleri konuşarak düzeltmekle yükümlüdür. Hemşireler, kadınları emzirmeye hazırlamak, eğitmek, teşvik etmek ve desteklemek için hayati bir rol oynamaktadır. Ayrıca emzirmenin başlatılmasına ve devam ettirilmesine yardımcı olan bireylerdir (Sugino et al., 2016). Bu nedenle öncelikle kendilerini emzirme konusunda donatmaları ve emzirme konusunda içinde buldukları kültürün kendilerine yüklediği mitlerden arınmaları önemlidir.

Araştırmanın amacı, emzirme danışmanlığı dersi (EDD) almanın, öğrencilerde emzirme mitlerine inanma durumlarına etkisini belirlemektir.

2. YÖNTEM:

Yarı deneysel olan araştırma, bir devlet üniversitesinin hemşirelik ve ebelik bölümlerinde okuyan öğrenciler ile yürütüldü. Okulun hem hemşirelik hem de ebelik bölümlerinin öğretim programında yer alan "Emzirme Danışmanlığı" dersini öğrenciler 5. ya da 6. dönemde seçmeli ders olarak seçebilmektedirler. Bu ders Sağlık Bakanlığının "Anne Sütü ile Beslenmede Danışmanlık" eğitim kursu modülüne göre yürütülmekte ve interaktif yöntemlerle, soru-cevap, rol play, demonstrasyon, vaka çalışmaları ağırlıklı olarak işlenmektedir.

Araştırmada EDD'ni alan 244 öğrenci deney grubunda dersi almayan 151 öğrenci de kontrol grubunda yer aldı. Veriler, emzirmeye ilişkin 53 ifadenin sorgulandığı ve katılımcıların "katılmıyorum", "fikrim yok" ve "katılıyorum" şeklinde cevaplandığı bir soru formu ile öz bildirim yöntemiyle toplandı. Emzirmeye ilişkin verilen ifadeler aslında birer yanlış inanış (mit) olduğu için katılımcıların "Katılmıyorum" seçeneğini cevap olarak belirtmesi beklenmektedir. Bu nedenle öğrencilerin emzirmeye ilişkin verilen ifadelere inanma durumuna, dersin etkisini belirleyebilmek için "Katılmıyorum" olarak belirtilen her ifade için "bir (1)" puan diğer cevaplarına (0) puan verildi ve gruplar arasındaki fark irdelendi. Veriler SPSS 22 programında, tanımlayıcı istatistikler ve iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi ile analiz edildi.

Araştırma, Helsinki İlkeler Deklarasyonuna uygun yürütülmüştür. Çalışmada yer alan öğrencilerden onam, ilgili kurumlardan etik ve yazılı izinler alınmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada yer alan 395 öğrenciden (244 deney, 151 kontrol) EDD alanların yaş ortalamasının 21,23±1,74 (min=18, max=34), almayanların ise 20,07±1,75 (min=18, max=32) olduğu, her iki grupta da çoğunlukla ebelik öğrencilerinin yer aldığı ve çoğunluğun kız öğrencilerden oluştuğu saptandı. Hem EDD alan hem de EDD almayan öğrencilerin çoğu, yaşamlarının ilk 15 yılında il merkezinde yaşadığını ve şimdi ya da geçmişte emziren bir yakınları olduğunu belirttiler (Tablo 1).

Tablo 1. Emzirme Danışmanlığı Alan ve Almayan Öğrencilerin Bazı Özellikleri (N=395)

Öğrencilerin bazı özellikleri	EDD alan (n=244)		EDD almayan (n=151)	
	n	%	n	%
Okuduğu bölüm				
Ebelik	160	65,6	88	58,3
Hemşirelik	84	34,4	63	41,7
Cinsiyet				
Kız	214	87,7	139	92,1
Erkek	30	12,3	12	7,9
Hayatın ilk 15 yılında en uzun süre yaşanan yer				
Köy	47	19,3	20	13,2
İlçe/kasaba	98	40,2	63	41,7
İl/şehir	99	40,6	68	45,0
Yakın çevresinde emziren biri var mı?/oldu mu?				
Evet	167	68,4	102	67,6
Hayır	77	31,6	49	32,4

Öğrencilerin emzirmeye ilişkin verilen 53 ifadeye katılma durumu incelendiğinde, EDD alan gruptaki bir öğrenci dışında, her iki gruptaki öğrencilerin tümü en az iki miti onayladı. Öğrencilerin emzirmeye ilişkin verilen 53 ifadeye katılma durumunun dağılımı Tablo 2’de gösterilmektedir. Buna göre, öğrencilerin %50’sinden fazlasının “katılmıyorum” olarak belirttiği mit sayısı, EDD alan grupta 43, EDD almayan grupta 22 oldu (Tablo 2).

Öğrencilerin yarısından daha fazlasının “katılmıyorum” diyerek verilen ifadeyi onaylamadıklarını belirttikleri ilk üç mit, EDD alan grupta %92,2 oranı ile “Bir kadın göğüslerinin bozulmasını istemiyorsa emzirmemelidir”, %91,8 oranında “Çalışmaya başlayan anneler artık emziremez” ve %91 oranı ile “Emzirme doğuştan gelen bir yetenektir ve bazı annelerin bu yeteneği yoktur” mitleri oldu. “Çalışmaya başlayan anneler artık emziremez” (%90,1), “Toplum içerisinde emzirmek utanç verici bir davranıştır” (%88,1) ve “Bir kadın göğüslerinin bozulmasını istemiyorsa emzirmemelidir” (%86,1) mitleri ise EDD almayan öğrencilerin en çok “katılmıyorum” olarak belirttikleri mitler oldu (Tablo 2).

Öğrencilerin emzirmeye ilişkin verilen 53 ifadeye “fikrim yok” deme durumu incelendiğinde, EDD alan gruptaki öğrencilerin ifadeler hakkında “fikrim yok” deme oranları genel olarak düşüktü ve bu oranlar tüm mitlerde %50’nin altındaydı. EDD almayan öğrencilerin “fikrim yok” olarak belirttikleri mitler ise daha yüksek oranlarda olup 5 mit öğrencilerin yarısından fazlası tarafından “fikrim yok” olarak belirtildi (Tablo 2).

Öğrencilerin verilen ifadelerden “fikrim yok” olarak belirttikleri mitlerin hangileri olduğu incelendiğinde, öğrencilerin %28,3’i “X ışınları alan anneler emziremez”, %26,6’u “Meme ameliyatı olan anne emziremez” ve %24,2’i “Hamile kalan annelerin süt miktarı azalır, bebeğine sütü yetmez”, mitleri konusunda bir fikirleri olmadığını belirttiler. EDD almayan öğrencilerin en fazla “fikrim yok” olarak belirttikleri mitler ise, “Bebeğin yatar pozisyonunda emzirilmesi orta kulak iltihabı olmasına neden olur” (%65,6), “Her istediğinde emziren bebekler kolik olmaya yatkındır” (%61,6) ve “Hamile kalan annelerin süt miktarı azalır, bebeğine sütü yetmez” (%58,9) mitleri hakkında herhangi bir düşünceleri olmadığını belirttiler. (Tablo 2).

Öğrencilerin emzirmeye ilişkin verilen 53 ifadeye “katılıyorum” diyerek onayladıkları mitlerin dağılımı incelendiğinde, EDD alan gruptaki öğrencilerin ifadeler hakkında “katılıyorum” deme oranları genel olarak düşüktü ve sadece 7 mitte bu oranlar %50’nin üzerindedir. EDD almayan öğrencilerin “katılıyorum” olarak belirttikleri mitler ise daha yüksek oranlarda olup 11 mit öğrencilerin yarısından fazlası tarafından “katılıyorum” diyerek onaylandı (Tablo 2).

Öğrencilerin en çok onayladıkları yani “katılıyorum” olarak belirttikleri ilk üç mitin hangileri olduğu irdelendiğinde, “Yetersiz süt üretiminin sebebi yorgunluk, yetersiz sıvı ve gıda alımıdır” ifadesi hem EDD alan hem de almayan öğrencilerin en çok onayladıkları mit oldu (%73,5, %94). Diğer mitler EDD alan grupta “Emziren anneler gaz yapıcı besinleri tüketmemelidir” (%64,3) ve “Anneler her emzirmede mutlaka her iki memesini de emzirmelidir” (%63,5) mitleri olurken, EDD almayan grupta “Annenin sütü yetmediğinde mama vb. ek besin desteğinde bulunmak gereklidir” (%80,8) ve “Anne bebeğini her emzirmeden önce meme uçlarını yıkamalıdır” (%68,2) mitleri en çok inanılan diğer mitleri oluşturdu (Tablo 2).

Tablo 2. EDD Alan ve EDD Almayan Öğrencilerin Toplumda Yaygın Kabul Gören Emzirme ile İlgili Mitler Konusundaki Görüşleri.

Toplumda yaygın olan emzirmeye ilişkin ifadeler (mitler)	EDD alanlar*						EDD almayanlar*					
	Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1. Yetersiz süt üretiminin sebebi yorgunluk, yetersiz sıvı ve gıda alımıdır.	54	22,1	11	4,5	179	73,4	2	1,3	7	4,6	142	94
2. Anne bebeğini her emzirmeden önce meme uçlarını yıkamalıdır.	107	43,9	11	4,5	126	51,6	18	11,9	30	19,9	103	68,2
3. Emziren annelerin memelerinin yeniden dolması için belirli bir zaman geçmesi gerekmektedir.	75	30,7	20	8,2	149	61,1	10	6,6	40	26,5	101	66,9
4. Süt sağlamak annenin ne kadar sütü olduğunu anlaması için iyi bir yoldur.	95	38,9	34	13,9	115	47,1	33	21,9	46	30,5	72	47,7
5. Alkol veya sigara kullanan anneler emziremez.	169	69,3	26	10,7	49	20,1	55	36,4	42	27,8	54	35,8
6. Meme uçları kanayan anne emziremez.	115	47,1	34	13,9	95	38,9	24	15,9	40	26,5	87	57,6
7. Meme ameliyatı olan anne emziremez.	106	43,4	65	26,6	73	29,9	21	13,9	79	52,3	51	33,8
8. X ışınları alan anneler emziremez.	53	21,7	69	28,3	122	50,0	13	8,6	64	42,4	74	49,0
9. Anneler her emzirmede mutlaka her iki memesini de emzirmelidir.	80	32,8	9	3,7	155	63,5	39	25,8	30	19,9	82	54,3
10. Uyuyan bebek emzirilmek için uyandırılmamalıdır.	197	80,7	11	4,5	36	14,8	77	51,0	31	20,5	43	28,5
11. Bebek yeterli kilo alamamışsa bu annenin sütü yetersiz olduğu içindir.	166	68,0	16	6,6	62	25,4	77	51,0	35	23,2	39	25,8
Toplumda yaygın olan emzirmeye ilişkin ifadeler (mitler)	EDD alanlar*						EDD almayanlar*					
	Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
12. Anneler süt üretebilmek için mutlaka kendisi de süt tüketmelidir.	175	71,7	24	9,8	45	18,4	82	54,3	39	25,8	30	19,9
13. Hem emen hem de biberon alan bebekler emme yeteneğini kaybetmezler.	165	67,6	20	8,2	59	24,2	33	21,9	52	34,4	66	43,7
14. Sık emzirme depresyona neden olabilir.	211	86,5	14	5,7	19	7,8	72	47,7	55	36,4	24	15,9
15. Bebeğin her istediğinde emzirilmesi anne babanın ilişkisini olumsuz etkiler.	214	87,7	9	3,7	21	8,6	91	60,3	35	23,2	25	16,6
16. Bazı annelerin sütü bebekleri için alerjiktir, bebeği rahatsız eder.	161	66,0	34	13,9	49	20,1	33	21,9	71	47,0	47	31,1
17. Sık emzirme bebeğin ileriki yaşamında obez olmasına neden olur.	217	88,9	14	5,7	13	5,3	121	80,1	25	16,6	5	3,3
18. Bebeğin yatar pozisyonunda emzirilmesi orta kulak iltihabı olmasına neden olur.	136	55,7	50	20,5	58	23,8	25	16,6	99	65,6	27	17,9
19. Bebeğin 12 aylık olduktan sonra emzirilmesinin yararı azdır, çünkü ilk 6 aydan sonra anne sütünün kalitesi azalmaya başlar.	189	77,5	16	6,6	39	16,0	56	37,1	51	33,8	44	29,1
20. Annesi tarafından emzirilemeyen kadınlar bebeklerini emzirmede başarılı olamazlar.	203	83,2	17	7,0	24	9,8	118	78,1	30	19,9	3	2,0
21. Annenin memelerinin küçük ve yumuşak olması içerisinde yeterli süt olmadığını gösterir.	174	71,3	18	7,4	52	21,3	80	53,0	59	39,1	12	7,9
22. Meme ucu küçük olan anneler bebeklerini emzirmede başarılı olamaz.	211	86,5	13	5,3	20	8,2	73	48,3	57	37,7	21	13,9
23. Çalışmaya başlayan anneler artık emziremez.	224	91,8	7	2,9	13	5,3	136	90,1	9	6,0	6	4,0
24. Toplum içerisinde emzirmek utanç verici bir davranıştır.	218	89,3	11	4,5	15	6,1	133	88,1	6	4,0	12	7,9
25. Yenidoğan bebek üç ezan beklendikten sonra emzilir.	215	88,1	20	8,2	9	3,7	84	55,6	66	43,7	1	0,7
26. Emzirilen bebeklere ek olarak özellikle de yaz aylarında su verilmelidir.	216	88,5	6	2,5	22	9,0	53	35,1	41	27,2	57	37,7
27. Bebeğin emzirilmesi için anne sütünün gelmesi beklenmelidir.	200	82,0	11	4,5	33	13,5	60	39,7	39	25,8	52	34,4
28. İkiz bebeği olan anneler sadece bir bebeğine yetecek kadar süt üretebilir.	213	87,3	11	4,5	20	8,2	122	80,8	25	16,6	4	2,6
29. Sütü az olan anneler, sütlerini arttırabilmek için süt artırıcıları (besin, ilaç vb) kullanmalıdır.	161	66,0	19	7,8	64	26,2	33	21,9	32	21,2	86	57,0
30. Emzirirken annenin meme ucunun acıması normaldir.	137	56,2	22	9,0	85	34,8	16	10,6	54	35,8	81	53,6
31. Doğumdan sonraki ilk 3- 4 gün yeterli süt üretilmez.	190	77,9	19	7,8	35	14,3	40	26,5	88	58,3	23	15,2
32. Yeni doğmuş bir bebeğe ilk önce zembem suyu içirilmelidir.	218	89,3	17	7,0	9	3,7	90	59,6	57	37,7	4	2,6
33. Biberonla beslemek emzirmekten daha kolaydır.	220	90,2	13	5,3	11	4,5	112	74,2	16	10,6	23	15,2
34. Günümüzde üretilen mamalar anne sütüyle neredeyse aynı kalitededir.	220	90,2	15	6,1	9	3,7	125	82,8	19	12,6	7	4,6
Toplumda yaygın olan emzirmeye ilişkin ifadeler (mitler)	EDD alanlar*						EDD almayanlar*					
	Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
35. Anne enfeksiyon geçiriyorsa emzirmeyi bırakmalıdır.	156	63,9	35	14,3	53	21,7	12	7,9	53	35,1	86	57,0
36. Bebek diyare veya kusuyorsa anne emzirmeyi bırakmalıdır.	209	85,7	15	6,1	20	8,2	68	45,0	66	43,7	17	11,3
37. Yenidoğan bebeğe ilk besin olarak hurma verilmelidir.	217	88,9	14	5,7	13	5,3	117	77,5	31	20,5	3	2,0
38. Anne antibiyotik kullanıyorsa emzirmemelidir.	139	57,0	51	20,9	54	22,1	16	10,6	68	45,0	67	44,4
39. Emziren anneler yeterli süt üretebilmek için çok yemek yemelidir.	189	77,5	20	8,2	35	14,3	93	61,6	37	24,5	21	13,9
40. Emziren anneler yeterli süt üretebilmek için günde en az 3-4 litre kadar su tüketmelidir.	80	32,8	15	6,1	149	61,1	11	7,3	49	32,5	91	60,3
41. Prematür bebekler ilk önce biberonla beslenmeyi öğrenmelidir.	205	84,0	22	9,0	17	7,0	75	49,7	70	46,4	6	4,0
42. Emzirmenin gebe kalmayı önleyici hiçbir etkisi yoktur.	199	81,6	13	5,3	32	13,1	70	46,4	39	25,8	42	27,8
43. Bebeği 2 yıldan daha uzun süre emzirmek yanlış ve çocuk için zararlıdır.	176	72,1	23	9,4	45	18,4	35	23,2	45	29,8	71	47,0

göstermektedir. Verilen eğitimle toplumda yaygın olan bazı düşüncelerin değiştiği bilinmektedir. Literatürde verilen bir eğitimin emzirme mitleri üzerine etkisini gösteren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak bir araştırmada, aile hekimlerine cinsel mitler üzerine verilen bir eğitim sonrasında, cinsel mitlere inanışın azaldığı gösterilmiştir (Aker & Böke, 2016).

Öğrencilerin “*katılmıyorum*” diyerek verilen ifadeyi en çok onaylamadıklarını belirttikleri ilk üç mit içinde ikisi, hem EDD alan hem de EDD almayan öğrencilerde aynı ifadeler oldu. Bu ifadeler, “*Bir kadın göğüslerinin bozulmasını istemiyorsa emzirmemelidir*” ve “*Çalışmaya başlayan anneler artık emziremez*” mitleriydi. Öğrenciler, göğüslerdeki değişikliğin, gebelik hormonlarına bağlı oluştuğunu EDD dersleri dışında, obstetri derslerinde de işlemektedir. Ayrıca hem obstetri hem çocuk sağlığı hem de diğer bazı seçmeli derslerde, çalışan kadınlar için annelik haklarından bahsedilmektedir. Bu nedenle bu mitlerin öğrencilerin en çok onaylamadıkları mitler arasında yer alması şaşırtıcı değildir. Gölbaşı ve ark.’nın (2018) doğum yapan annelerle yaptığı bir çalışmada ise annelerin yarısından fazlasının, emzirmenin memelerin sarkmasına neden olacağını düşündükleri belirlenmiştir. Emzirme danışmanlığı derslerinde, emzirmenin içgüdüsel olduğu kadar, çevrenin, kültürün ve emzirme eğitimin etkisi ile öğrenilen bir davranış olduğundan da bahsedilmektedir. Bu nedenle EDD onaylamadıkları ilk üç mit içinde “*Emzirme doğuştan gelen bir yetenektir ve bazı annelerin bu yeteneği yoktur.*” miti de yer almaktadır. “*Toplum içerisinde emzirmek utanç verici bir davranıştır.*” miti EDD almayan öğrencilerin onaylamadıkları ilk üç miti içinde yer almakla birlikte, bu mit EDD alan öğrencilerin de yoğun olarak onaylamadıkları mitler arasında bulunmaktaydı. Toplumda var olan bu miti öğrencilerin büyük oranda onaylamaması, hemşirelik ve ebelik eğitiminde verilen anne ve bebek sağlığına ilişkin tüm derslerin kümülatif etkisi sonucu olabilir. Bir firmanın yaptırdığı, farklı ülkeleri kapsayan emzirmeye yönelik araştırmada, anneler arasında toplum içinde emzirmeyi utanç verici bulanların oranı, Fransız annelerde %41, Çin’li annelerde %27 ve Brezilya’lı annelerde %21 olurken, Türk annelerde bu oran %17 bulunmuştur. Aynı araştırmada, toplum içinde emzirmenin yanlış olduğunu en çok Türk annelerin ifade ettiği (%20) belirtilmiştir. Toplum içinde emzirmenin tamamen doğal olduğunu belirten anneler ise en çok İngiltere (%63), Amerika (%57), Brezilya (%55), Meksika (%51), Almanya (%44) ve Macaristan’lı (%40) anneler olurken Türk anneler %38 ile yedinci sırada yer almıştır (Lansinoh, 2015). Görüldüğü gibi toplum içinde emzirmenin yanlış ya da utanç verici olduğunu düşünen Türk annelerin oranı azımsanmayacak düzeydedir. Bu nedenle öğrencilerin büyük bir oranda bu düşünceye katılmaması gelecekte annelere doğru danışmanlığı vereceklerini düşündürmesi açısından oldukça önemli ve sevindiricidir.

Emzirme danışmanlığı dersi alan gruptaki öğrencilerin, EDD almayan öğrencilere göre “*fikrim yok*” olarak belirttikleri mit oranları genel olarak oldukça düşüktü ve hiçbir oran %50’nin üzerinde değildi. Bu durum, EDD derslerinde o günkü konu ile ilgili, öğrencilerin duydukları ya da toplumda yaygın olarak bilinen birçok mitin konuşulması, tartışılması ile açıklanabilir. Öğrencilerden EDD alanların en çok ve yaklaşık olarak dörtte biri “*X ışınları alan anneler emziremez.*”, “*Meme ameliyatı olan anne emziremez*” ve “*Hamile kalan annelerin süt miktarı azalır, bebeğine sütü yetmez*”, mitleri konusunda bir fikirleri olmadığını belirtmeleri, bu konuların tartışıldığı derslerde bazı öğrencilerin devamsızlık yaptığını ve konu hakkında bu nedenle fikri olmadığını düşündürmektedir. Ayrıca derslerde yapılan açıklamalar az sayıda da olsa bazı öğrencilerin inandığı mitleri düzeltmeye yetmemiş de olabilir. Yurtsal ve arkadaşlarının (2016a) Ebelik öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada öğrencilerin yarısından fazlası X ışınları alan annelerin emzirmeyeceğini belirttiği saptanmıştır. Çalışmamızın bu bulgusu, Yurtsal ve arkadaşlarının bulgularından farklıdır. Yine Yurtsal ve arkadaşlarının (2016b) gebe kadınlarla yaptığı bir başka çalışmada, gebelerin yarısından fazlası gebelikte emzirmenin durdurulması gerektiğini belirtmiştir. Bu farklılıklar, EDD almanın etkisi ile açıklanabilir. EDD almayan öğrencilerin “*fikrim yok*” olarak belirttikleri mitler ise daha yüksek oranlarda olup en fazla, “*Bebeğin yatar pozisyonunda emzirilmesi orta kulak iltihabı olmasına neden olur*”, “*Her istediğinde emziren bebekler kolik olmaya yatkındır*” ve “*Hamile kalan annelerin süt miktarı azalır, bebeğine sütü yetmez*” ifadeleri konusunda bilgileri olmaması, sadece EDD almamaları ile ilgili olmayıp, pediatri hemşireliği derslerinde de bazı konularını kaçırmış olabileceklerini düşündürmektedir. Gölbaşı ve arkadaşlarının çalışmasında da annelerin çoğu yan yatarak emzirmenin bebekte orta kulak enfeksiyonu geliştirebileceği konusunda kararsız olduğunu belirtmiştir (Gölbaşı et al., 2018).

Öğrencilerin verilen ifadelerle “*katılıyorum*” diyerek en çok onayladıkları mitler incelendiğinde, EDD almayan öğrencilerin genel olarak EDD alanlara göre daha fazla oranla sorgulanan ifadeleri *katılıyorum* diye cevapladıkları görüldü. Bu durum öğrenciler arasında emzirmeye ilişkin mitlerin yaygın olduğunu ve EDD almanın bu mitlerin doğru bilgi ile yer değiştirmesini sağladığını göstermektedir. Öğrenciler, anneler ve gebelerle yapılan başka çalışmalarda da emzirme mitlerinin yaygın olduğunu göstermektedir. Hem EDD alan hem de EDD almayan grubun “*katılıyorum*” diyerek en çok onayladığı ifade, “*Yetersiz süt üretiminin sebebi yorgunluk, yetersiz sıvı ve gıda alımıdır*” miti oldu. Bu bulgu yapılan başka çalışmalarla da benzerlik göstermektedir (Gölbaşı et al., 2018; Yurtsal et al., 2016a; Yurtsal et al., 2016b). Aslında annenin beslenmesinin (malnutrisyon düzeyinde değilse) süt üretiminde etkili olmadığı bilinmektedir (Lauwers & Swisher, 2011). Normalde gebelik veya emzirme döneminde

diyetle ilgili maternal kısıtlamalar önerilemez, diyet ya da herhangi bir gıdanın kısıtlanması anne ya da bebek sağlığı ile ilgili ancak özel durumlarda tavsiye edilebilir (Vandenplas, 1998). Emzirme döneminde iyi/yeterli ve dengeli beslenen bir anne ile orta düzeyde yetersiz beslenen annenin süt içeriği ve miktarında değişiklik olmadığı bilinmektedir. Eğer annenin beslenmesi malnütrisyon düzeyinde ise, sütünün içeriğinden ziyade miktarında biraz azalma olmaktadır (WHO, 1993; US, 2011; TC. Sağlık Bakanlığı, 2015). Ancak bazı araştırma ya da makalelerde, süt üretimini devam ettirmek ya da arttırmak için annenin beslenmesinin ya da daha çok/iyi beslenmesinin önemli olduğunu düşünen kadınlar ya da yazarlar bulunmaktadır (Akyüz et. al, 2007; Tanrıverdi et. Al, 2014; Kanat Pektaş & Mutlu, 2016). Oysa annelerin yetersiz süt üretmeleri ya da salınımındaki başlıca nedenlerin başında emzirme sıklığının ya da süresinin az olması, bebeğe ek gıda verilmesi, ağır stres, ağrı gibi stresör faktörler, kullanılan bazı ilaçların (diüretikler, östrojen içeren preparatlar, vb.) yan etkileri ya da nadiren meme dokusunun yetersiz gelişimidir (WHO, 1993; TC. Sağlık Bakanlığı, 2015). Hem EDD'lerinde hem de klinik uygulamalarda annelere danışmanlık verirken, annenin beslenmesinin süt üretimi ile değil sadece kendi gereksinimleri ve iyilik hali ile ilişkili olduğu vurgulanmakta ve anneye kendi beslenmesi ile ilgili danışmanlık da verilmektedir. Çünkü ortalama bir yetişkin için önerilen normal sağlıklı beslenme, genellikle annelerin kendileri ve süt üretimleri için ihtiyaçlarını karşılamaya yeterlidir (Lauwers & Swisher, 2011). Ayrıca toplumda, gaz yaptığı ve bebeği rahatsız edeceği düşünülen emziren annelere genellikle önerilmeyen kuru baklagiller, lahana, karnabahar vb. gibi yiyeceklerin, aslında anne beslenmesinde önemli olduğu, önemli bir protein, mineral ve vitamin kaynağı olan bu besinlerin tüketilmesi gerektiği de vurgulanmakta, bu besinler önerilmektedir. Bu besinlerin sindirim sırasında annede gaz yapabileceği ancak bu gazın anne sütü ile bebeğe geçişinin mümkün olmadığı, annenin emzirme sürecince diyetinden bu besinleri çıkarmasının hem kendi hem de bebeğinin sağlığını etkileyebileceği vurgulanmaktadır. Buna karşın özellikle EDD alan öğrencilerin en çok bu mite ve “*Emziren anneler gaz yapıcı besinleri tüketmemelidir*” mitine inanmaları oldukça şaşırtıcıdır. Başka çalışmalarda da gebeler ve annelerin benzer olarak gaz yapıcı besinleri tüketmemek gerektiğine inandıkları belirlenmiştir (Gölbaşı et al., 2018; Yurtsal et al., 2016a). Bu durum toplumda var olan bazı yargıların kısa sürede değiştirilmesinin zor olduğunu, bireye çocukluktan bu yana işlenen bazı inanışların değişimi için, sadece bireyin değil, toplumsal değişimin gerektiğini düşündürmektedir. Tanrıverdi ve ark. çalışmalarında da annelerin büyük bir bölümü süt üretiminin beslenmeleri ile ilişkili olduğunu belirtmiştir (Tanrıverdi et al., 2014).

Araştırmada emzirmeye ilişkin verilen ifadeler verilen birer mit olduğu için, özellikle EDD alan öğrencilerin hiçbir mite “*katılıyorum*” demesi beklenmemiştir. EDD alan ve hatta EDD almayan öğrencilerin daha önceden duymuş olabilecekleri bu mitlere “*katılmıyorum*” ya da hiç duymadığı mitler için de “*fikrim yok*” demesi beklenmiştir. Çünkü ebek ya da hemşirelik eğitimi alan bu öğrencilerin çoğu ikinci ya da üçüncü sınıfta okumaktadır ve bugüne kadar birçok derste kadın, anne, bebek sağlığını etkileyebilecek konular konuşulmuştur. Bu nedenle, öğrencilerin “*katılmıyorum*” olarak belirttikleri mitlere yönelik aldıkları toplam puan incelendiğinde, EDD alan öğrencilerin yarısından fazlası, sorgulanan 53 mitin çoğunluğuna (43 mit), EDD almayan öğrenciler ise yarısından azına (22 mit) katılmadığını belirtmiştir. İki grup arasındaki bu fark ileri düzeyde anlamlıdır. Bu bulgu, araştırmanın en önemli bulgusudur. Bu durum verilen eğitimin EDD alan öğrencilerde, almayan öğrencilere göre birçok (21 mit) mitin doğru bilgiyle yer değiştirdiğini göstermektedir. Ayrıca gelecekte annelere-babalara ya da kadınlara-erkeklerle hatta aile büyüklerine, yakınlarına doğru danışmanlık vermesi beklenen bu öğrencilerin, öncelikle emzirmeye yönelik kendi mitlerinden arınması için EDD derslerinin önemini işaret etmektedir. Verilen eğitimin bireylerin mitlerden arınmasını kolaylaştırdığı ya da bilgisini arttırdığı bilinen bir gerçektir. Yapılan literatür taramasında benzer bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yurtsal ve arkadaşları yaptıkları araştırmada ebek öğrencilerinin ve gebelerin, emzirme mitleri hakkındaki görüşlerini iki ayrı çalışmada incelemiş ve az sayıdaki miti sorgulamışlardır. Bu araştırmalarda eğitimin etkisi incelenmemiş olsa da hem ebek öğrencilerinde hem de gebelerde, sorgulanan mitlere inanma oranlarının yüksek olduğu saptanmıştır (Yurtsal et al., 2016a; Yurtsal et al., 2016b). Yurtsal'ın bu bulguları da araştırmamızın sonuçlarının önemini vurgulamakta ve öğrencilerin EDD almalarının önemini göstermektedir. Yapılan bir başka araştırmada da cinsel mitlere ilişkin verilen bir eğitimin aile hekimlerinde cinsel mitlere inanma durumunu azalttığı gösterilmiştir (Aker & Böke, 2016). Geleceğin sağlıklı nesillerinin oluşmasında gebelik ve doğumlarından itibaren onlara dokunacak olan tüm sağlık çalışanlarına, emzirmeye yönelik doğru bilgilerin aktarılması, hem onların hem de onların dokunduğu annelerin-bireylerin emzirmeye yönelik yanlış bilgilerinin/mitlerini azaltacağı açıktır. Bu nedenle EDD dersleri sadece hemşirelik ve ebek dersi veren okullarda değil, sağlıkla ilgili eğitim veren tüm okulların programlarında yer almalıdır.

Emzirmeye ilişkin eğitim almanın öğrencilerin ifadelerine verdikleri yanıtları etkilediği gösterilmiştir. Ancak bireylerin inanışlarını pek çok faktör etkileyebilir. Bu nedenle, araştırmada öğrencilerin emzirmeye hakkındaki mitlere yönelik fikirlerini, daha önce yakın çevrelerinde emziren bir yakınları olma durumu ya da yetiştikleri yerleşim yerinin etkisi de irdelenmiştir. Yakın çevrelerinde emziren bir yakını olan ve olmayan öğrencilerden EDD alan ve almayanların mitlere ilişkin puanları yakındır. Ancak yaşadıkları yerleşim yerlerine göre fark

incelendiğinde, köyde büyüyenlerin ilçe/kasaba büyüyenlere göre emzirmeye ilişkin ifadeleri, daha fazla oranda onaylamadıkları ve “katılmıyorum” olarak cevaplamışlardır. Köyde büyüyen anneler en az 12 miti, toplamda yaklaşık 35 miti onaylamazken, ilçe/kasaba ve il/şehirde büyüyen anneler en az bir miti, toplamda da 31 miti onaylamamıştır. Gruplar arasındaki yaklaşık 4 puanlık fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ülkemizde emzirme süresi kırsal alanlarda (17.7 ay), kentsel alandakinden (16.4 ay) daha uzundur (Hacettepe University Institute of Population Studies, 2018). Bu durum, köyde büyüyen öğrencilerin, emziren anneleri ve emen bebek ve çocukları daha çok görmesine neden olduğunu, emzirmenin doğal ve normal olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

Bu sonuçlar, öğrencilerin emzirme mitlerine inanma durumları üzerinde EDD'nin yanında, büyüdükleri yerleşim yerlerinin de etkili olduğunu gösterdi. Gelecekte annelere emzirme konusunda eğitim ve danışmanlık verecek olan öğrencilerin, büyüdükleri yerleri ve üniversiteye gelirken sahip oldukları toplumsal kültürü değiştiremeyiz. Ancak üniversiteye başladıktan sonra, emzirme ya da sağlığı etkileyecek diğer konularda sahip oldukları mitleri, verilecek eğitimle düzeltebilir, doğru bilgiyle mitlerden arındırmalarını sağlayabiliriz. Bu değişim hem birey olarak kendilerinin sağlığı hem de temas ettikleri anneler ve bebeklerin sağlığı için önemli ve gereklidir. Bu nedenle özellikle sağlıkla ilgili bölümlerde okuyan öğrencilerin eğitim müfredatlarında EDD yer almalıdır.

4.1. Sınırlılıklar

Bu çalışmada yaşanan en büyük sınırlılık, konu ile ilgili benzer araştırmalara rastlanmaması nedeniyle bulguların yeterince tartışılmaması oldu. Aslında literatürde emzirme mitleri hakkında gebeler ya da annelerle yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Ancak verilen eğitimin emzirme mitlerine etkisi ile ilgili çalışmalara ulaşılamadı. Bu nedenle tartışma bölümünde genel olarak, elde edilen bulguların ne anlama geldiği ve düşündürdükleri yorumlandı. Gelecekte, öğrencilerin, annelerin, sağlık çalışanlarının emzirme mitlerine ilişkin görüşlerinin eğitimle etkilenip etkilenmediğini araştıran yeni çalışmaların yapılmalıdır.

5. SONUÇ

EDD almanın, öğrencilerin emzirme mitlerine inanma durumlarına olan etkisini belirlemek amacıyla yürütülen bu çalışmada, öğrenciler arasında emzirmeye ilişkin mitlere inanışların yaygın olduğu ve EDD'nin öğrencilerin emzirme konusundaki yanlış düşünceleri/mitlerinin azalmasında etkili olduğu saptandı. EDD, öğrencilerin emzirmeye ilişkin yanlış inanışlarını tümüyle düzeltmese de oldukça azaltmıştır. EDD dersinin tüm sağlık eğitimi veren okullarda okutulması emzirme ile ilgili mitlerden arınmış ebe, hemşire, doktor ve diğer sağlık personelinin sunacağı sağlık hizmetini dolayısı ile anne, bebek ve toplum sağlığının korunmasını, geliştirilmesini ve toplumda emzirme mitlerinin azalmasını sağlayabilir. Bu dersin sağlık alanında çalışacak bireyleri yetiştiren bölümlerde okutulması, toplum sağlığı alanına yapılacak en önemli yatırımlardan biri olabilir. Bu nedenle EDD'nin üniversitelerin hemşirelik, ebelik, tıp, eczacılık, diş hekimliği gibi lisans ve sağlıkla ilgili önlisans eğitimi veren fakülte ve okullarda okutulması önerilebilir. Emzirmeye ilişkin bilgilendirme ve mitlerden arınma özellikle sağlık profesyonellerinin mezuniyet öncesi ve sonrası mesleki eğitiminin bir parçası olmalıdır. Bir anneye, ailesine ya da topluma sağlık hizmeti sunucuları tarafından doğru eğitim ve destek verildiğinde, kadınların büyük çoğunluğu bebeklerini emzirmeyi başarabilir. Bu da ülkemizde sağlıklı nesillere yatırım yapmak demektir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarların çıkara dayalı herhangi bir ilişkisi yoktur.

Araştırma Desteği

Çalışmayı maddi olarak destekleyen kişi/kuruluş yoktur.

Yazar Katkıları

Çalışma Fikri: SÖ, HUH, HY; Çalışmanın Tasarımı: SÖ, HUH, HY; Veri toplanması: HUH, HY; Kaynak Taraması: SÖ, HY, HUH; Analiz ve/veya yorum: SÖ, HY; Makale Yazılması: SÖ, HUH, HY; Eleştirel inceleme: SÖ, HY, HUH Yayınlama Süreci: HY, SÖ.

KAYNAKLAR

Aker, S. & Böke, Ö. (2016). The Effect of Education on the Sexual Beliefs of Family Physicians. *Int J Sex Heal*, 28(1):111–116. doi:10.1080/19317611.2015.1137669

Alp, H. (2009). Duration of Breastfeeding in Children and Related Factors. *J Curr Pediatr*, 7:45–52.

Akyüz, A., Kaya, T., Nur, Ş. (2007). Determination of Breastfeeding Behaviors of Mothers and Influencing Factors. *TAF Prev Med Bull*. 6(5):331–335.

- Besore, C.T. (2014). Barriers to Breastfeeding for Hispanic Mothers. *Breastfeed Med*, 9(7):352–354. doi:10.1089/bfm.2014.0090
- Bolat, F., Uslu, S., Bolat, G., Bülbül, A., Arslan, S., Çelik, M ve ark. (2011). İlk Altı Ayda Anne Sütü ile Beslenmeye Etki Eden Faktörler. *J Child*, 11(1):5–13. doi:10.5222/j.child.2011.005
- Cangöl, E. & Şahin Hotun, N.H. (2014). Factors Affecting Breastfeeding and Breastfeeding Counselling. *Med Bull Zeynep Kamil*, 45(3):100–105.
- Eglash, A., Montgomery, A., Wood, J. (2008). Breastfeeding. *Dis Mon*, 54(June):343–411. doi:10.1016/j.disamonth.2008.03.001
- Gölbaşı, Z., Eroğlu, K., Kaya, D. (2018). Determining the Breast Milk and Breastfeeding Myths of Postpartum. *KOU Sag Bil Derg*, 4(2):32–43.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2013). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013. (TUBİTAK HÜNEETCKB ve, ed.). Ankara, Türkiye: Elma Teknik Basım Matbaacılık Ltd. Şti.
- Hacettepe University Institute of Population Studies. (2018). Turkey Demographic and Health Survey. (Hacettepe University Institute of Population Studies TRP of TD of, Strategy and Budget and TÜBİTAK, ed.). Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık Ltd. Şti.
- Kanat Pektaş, M. & Mutlu, M.F. (2016). Gebe Kadınların Emzirme ve Anne Sütü Konusundaki Bilgilerinin, Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *Gazi Med Journal*, 27(3):145–148.
- Kondolot, M., Yalçın, S.S., Yurdakök, K. (2009). The factors That Affect Exclusive Breastfeeding Status. *Cocuk Sagligi ve Hast Derg*, 52(3):122–127.
- Lansinoh. (2015). *Lansinoh 2014 Emzirme Araştırması (Lansinoh 2014 Breastfeeding Research)*, Retrieved October, 2018, from <https://www.lansinoh.com.tr/onerilerimiz/Lansinoh-2014-emzirme-arastirmasindan-one-cikanlar>. Published 2015.
- Lauwers, J. & Swisher, A. (2011). Maternal Health and Nutrition. In: Judith Lauwers AS, Ed. *Counseling the nursing mother : a lactation consultant's guide*. 5. America: Jones & Bartlett Learning, 823.
- Mathur, N.B. & Dhingra, D. (2014). Breastfeeding. *Indian J Pediatr*, 81(2):143–149. doi:10.1007/s12098-013-1153-1
- Samli, G., Kara, B., Ünalın, P.C., Samli, B., Sarper, N., Gökıalp, A.S. (2006). Knowledge, Beliefs And Practices of Mothers about Breastfeeding and Infant Nutrition: A Qualitative Study. *Marmara Med J*. 19(1):13–20.
- Strong, G. (2013). Barriers to breastfeeding during the neonatal period. *J Neonatal Nurs*, 19(4):134–138. doi:10.1016/j.jnn.2013.04.005
- Sugino, Rantetampang, A.L. & Pongtiku. A. (2016). Socio-Cultural Aspects in Exclusive Breastfeeding in Sota District (Border States of Papua New Guinea and Merauke , Papua Province). *Int J Sci Basic Appl Res*. 30(4):109–121.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2015). Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Ç ve ESD. Emzirme Danışmanlığı Eğitimci Kitabı.
- Tanrıverdi, S., Köroğlu, Ö.A., Kültürsay, N., Egemen, A. (2014). Mothers' Opinions and Attitudes about the Factors Increasing Breast Milk. *J Pediatr Res*, 1(2):84–86. doi:10.4274/jpr.87597
- Tunçel, E.K., Dündar, C., Canbaz, S., Pekşen, Y. (2006). Searching Breastfed Status of Children of 0- 24 Months Applied to a University Hospital. *Cumhur Nurs J*, 10(1):1–6.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2022). Mit. Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
- UNICEF & World Health Organization (WHO). (2015). *Breastfeeding Advocacy Initiative For the best start in life*. Retrieved February, 2015, from http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/152891/1/WHO_NMH_NHD_15.1_eng.pdf.
- UNICEF. (2021). *Infant and young child feeding*. Retrieved March, 2020, from <https://data.unicef.org/topic/nutrition/breastfeeding/>. Published 2021.
- U.S. Department of Health and Human Services, Health on W. Nutrition and Fitness. (2011). Your Guid to Breastfeed, (January):39–41. doi:10.1037/e564622006-001
- Ünsal, H., Atlıhan, F., Özkan, H., Targan, Ş., Hassoy, H. (2005). The tendency to Breastfeed in a Certain

Population and Influential Factors. *Cocuk Sagligi ve Hast Derg*, 48(3):226–233.

Varol, D. & Yıldız, S. (2006). Effectt of The Continuous Breastfeeding Education from Birth to 6 Months on Duration of Exclusive Breastfeeding & Growth. *Florence Nightingale J Nurs*, 14(56):27–40.

Vandenplas, Y. (1998). Myths and facts about breastfeeding: Does it prevent later atopic disease? *Nutr Res*, 18(8):1373–1387. doi:10.1016/S0271-5317(98)00116-X

Yıldız, A., Baran, E., Akdur, R., Ocaktan, E., Kanyılmaz, O. (2008). Breastfeeding Status And Effecting Factors Of Mothers Have 0-11 Months Babies At A Health Centre Area. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. 61(2):61–67.

Yurtsal, Z.B., Uçuk, S., Aksoy, Ö.D., Tali, B., Temel, S. (2016a) Midwifery Students's Opinions About Human Milk And Breastfeeding Myths. *ACU Sağlık Bil Derg*, 1:33–37.

Yurtsal, Z.B., Evcili, F., Aksoy, Ö.D., Cesur, B., Toksoy, K.H., Süslüoğlu, B. (2016b). Pregnant Women's Opinions About Breast Milk And Breastfeeding Myths. *Int J Nurs Didact*, 6(5):7–12. doi:10.15520/ijnd.2016.vol6.iss5.151.07-12

World Health Organization (WHO) CDD Programme (1993). *Breastfeeding Counselling: A Training Course*. doi:10.1177/089033449501100336

World Health Organization (WHO). (2009). *Acceptable medical reasons for use of breast-milk substitutes*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.

World Health Organization (WHO). (2021). *Infant and young child feeding*. Retrieved March, 2020, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infant-and-young-child-feeding>. Published 2021.